

شیوع آسیب شناسی روانی در دانش آموزان مقطع متوسطه شهر رشت

دکتر هماضرای* - دکتر مریم کوشا** - دکتر زهرا محنتم امیری*** - دکتر سید امیر کیانی****

*استادیار گروه روانپزشکی - دانشگاه علوم پزشکی گیلان

** دستیار روانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان

***استادیار گروه پزشکی اجتماعی - دانشگاه علوم پزشکی گیلان

**** پزشک عمومی

چکیده

نوجوانی از مهمترین مراحل رشد و تکامل انسان می باشد که ویژگیهای رشدی این مرحله می تواند زمینه ساز بروز انواع اختلالات رفتاری، بزهکاری و سوء مصرف مواد و بیماریهای روانی باشد. با توجه به افزایش تعداد نوجوانان و جوانان در ساختار جمعیتی ایران، شناخت سریع و برنامه ریزی مناسب برای کنترل این اختلالات، حائز اهمیت می باشد.

هدف از انجام این مطالعه، بررسی شیوع کلی آسیب شناسی روانی در دانش آموزان مقطع متوسطه شهر رشت در سال ۱۳۸۰ بود، که به این منظور، طی یک مطالعه مقطعی، ۵۵۷ نفر از دانش آموزان مقطع متوسطه شهر رشت با استفاده از آزمون استاندارد SCL90R (Symptom Checklist 90 Revised) و پرسشنامه ای شامل متغیرهای مورد لزوم، تحت ارزیابی قرار گرفتند و داده های پژوهش با استفاده از نرم افزار EPI 6 تجزیه و تحلیل شد.

شیوع کلی آسیب شناسی روانی GSI در این مطالعه ۱۰/۵٪ بود. فراوانی نسبی هر کدام از آسیب های روانی عبارت بودند از: افکار پارانوئیدی (۳۹/۱٪)، حساسیت در روابط متقابل (۱۷/۶٪)، پرخاشگری (۱۶/۵٪)، افسردگی (۱۶/۲٪)، اضطراب (۱۳/۳٪)، وسواس و اجبار (۱۱/۸٪) و انبریشی (۱۱/۶٪)، شکایات جسمی (۷/۷٪)، ترس مرضی (۳/۲٪)

اختلاف معنی دار آماری بین دو جنس در معیارهای: افکار پارانوئیدی، حساسیت در روابط متقابل، پرخاشگری، افسردگی، اضطراب و وسواس و اجبار وجود داشت ($P < 0.05$). همچنین ارتباط معنی دار آماری بین مصرف سیگار و آسیب پذیری نسبت به افکار پارانوئیدی، پرخاشگری، وسواس و اجبار و شکایات جسمانی وجود داشت ($P < 0.05$). بین سن و افکار پارانوئیدی و همچنین بین افزایش جمعیت خانواده و آسیب پذیری نسبت به پرخاشگری و ترس مرضی ارتباط معنی دار آماری وجود داشت ($P < 0.05$). ارتباط معنی دار آماری بین سطح تحصیلات مادر، وضعیت سرپرستی خانواده و میانگین معدل درسی با موارد نه گانه آزمون مشاهده نشد.

نتیجه اینکه، اگر چه شیوع آسیب شناسی روانی در دانش آموزان مقطع متوسطه شهر رشت در مطالعه ما، از میزان آن در سایر نقاط جهان کمتر است، بعلاوه اهمیت این موضوع، توصیه می شود توجه بیشتری به بهداشت روانی این نسل مبدول گردد.

کلید واژه ها: دانش آموزان/ روان آسیب شناختی

مقدمه

برخورد با فشار غرایز، برای نوجوان اجتناب ناپذیر است. در صورت گذار موفق، در پایان این دوره، نوجوان مهارتهای اجتماعی بدست آورده و به هویت مستقل خویش دست می یابد (۲). شیوه های پاسخ دهی نوجوانان به این تکالیف در توفیق یا عدم موفقیت آنان اهمیت خاصی دارد. در نتیجه شاهد طیفی از سازگاری موثر و کارآمد تا عدم سازگاری و بی کفایتی در عملکرد و

نوجوانی یعنی عبور شخص از مرحله کودکی به بزرگسالی که طیف سنی ۱۱-۲۰ سال را در بر می گیرد. تغییرات عظیم فیزیولوژیک، روانی و اجتماعی، بمنزله بحران یا طوفانی در زندگی نوجوان می باشد که طی آن، از مرحله وابستگی به والدین عبور کرده و به استقلال فردی می رسد (۱). اضطراب خاص این دوران بدلیل تحول در ملاکهای ارزشی و همچنین مشکل چگونگی

نهایتاً اختلال هویتی در نوجوان هستیم (۳). عکس العمل‌های مخرب در نوجوانان شامل: منفی کاری، پرخاشگری مستقیم یا جابجا شده، بی‌تفاوتی، درماندگی، واپس روی، افسردگی، اضطراب و سایر اختلالات رفتاری است که نمود این مشکلات را در عرصه‌های مختلف و بویژه در عملکرد تحصیلی دانش آموزان می‌توان دید (۲).

شیوع اختلال روانی قابل تشخیص در نوجوانان در حدود ۲۰٪ می‌باشد که شایعترین آنها اختلال انطباقی و سپس افسردگی و اضطراب است (۱). در مقاله مروری که Robert و Clifford در سال ۱۹۹۸ بر اساس مطالعاتی که در دهه گذشته بر روی شیوع آسیب شناسی روانی در کودکان و نوجوانان ۲۰ کشور دنیا بخصوص امریکا و انگلستان انجام دادند، شیوع کلی آسیب شناسی روانی را در نوجوانان حدود ۱۵٪ بدست آوردند (۴). مطالعاتی که روی جمعیت دانش آموزی در ایران انجام شده، میزان بالایی از آسیب شناسی و شیوع افسردگی را نشان داد (۶ و ۵)، عواملی همچون درآمد خانواده، سطح سواد والدین، داشتن بیماری جسمی در گذشته و حال، معدل درسی، مصرف سیگار و اختلالات خانوادگی، ارتباط معنی دار با افسردگی داشته است (۵).

از آنجا که جمعیت جوان کشور درصد بالایی را بخود اختصاص می‌دهند (۴۳/۵٪ - ۲۵ - ۱۵ سال) (۷)، و بعلاقی آسیب پذیری بالای این نسل که در معرض خطر روز افزون مشکلاتی چون افسردگی، اضطراب، خودکشی و انحرافات مختلف همچون بزهکاری و سوء مصرف مواد قرار دارند، توجه به نیازهای بهداشتی نوجوانان بخصوص نیازمندیهای بهداشت روانی این نسل، از اولویتهای برنامه های توسعه بهداشت کشور می‌باشد. بنابراین لزوم یک سیستم مناسب جهت

شناسایی افراد در معرض خطر روشن می‌شود. بر این اساس، بررسی شیوع آسیب شناسی روانی در دانش آموزان و عوامل همراه آنها، کمک شایانی به شناخت آنها و یافتن راهکارهای مناسب در برنامه ریزی آینده کشور خواهد نمود.

مواد و روش‌ها

این مطالعه بروش مقطعی (cross-sectional) بر روی ۵۵۷ نفر از دانش آموزان مقطع متوسط شهر رشت در سال ۱۳۸۰ انجام شده است. روش نمونه گیری چند مرحله‌ای، بر اساس تعداد مدارس هر منطقه آموزش و پرورش و تعداد دانش آموزان هر مدرسه به تفکیک جنس انجام شد. با در نظر گرفتن شیوع = ۱۵٪، ضریب خطا = ۳٪ و ضریب اطمینان = ۰/۰۵ تعداد نمونه مشخص شد.

ابزار اندازه گیری در این مطالعه، جهت تعیین آسیب شناسی روانی دانش آموزان، آزمون استاندارد و SC190R بود که اعتبار و پایایی این آزمون طی بررسیهای قبلی در ایران ثابت شده است (۸). همچنین پرسشنامه تکمیلی شامل متغیرهای زمینه‌ای سن، جنس، مصرف سیگار، ساختار خانواده، سطح سواد والدین، معدل درسی و بعد خانوار نیز تهیه شد. آزمون SC190R شامل ۹۰ سؤال در ۹ بند و درجه بندی ۰ تا ۴ می‌باشد که بر اساس آن آسیب پذیری به اختلالات زیر در آزمودنی بررسی می‌شود: ۱- شکایت جسمانی ۲- وسواس و اجبار ۳- حساسیت در روابط متقابل ۴- افسردگی ۵- اضطراب ۶- پرخاشگری ۷- ترس مرضی ۸- افکار پارانوئیدی ۹- روانپریشی ۱۰- ضریب آسیب شناختی کلی (GSI). جهت بدست آوردن شیوع آسیب شناسی روانی برای هر کدام از ملاکها، مجموع نمرات سؤالات مربوط به هر ملاک به تعداد سؤالات تقسیم شده و با توجه به اینکه حداقل نمره یک فرد صفر و

کنندگان فرم رضایت نامه جهت شرکت در پژوهش تهیه می‌شد. اطلاعات جمع آوری شده وارد کامپیوتر شده و با استفاده از نرم افزار EPI 6 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای مقایسه بین گروهها از آزمون کای دوا استفاده شد.

نتایج

بر اساس داده‌های جدول شماره ۱ از مجموع ۵۵۷ نفر ۲۹۵ نفر (۵۳٪) پسر و ۲۶۲ نفر (۴۷٪) دختر بودند. شیوع آسیب پذیری روانی در ابعاد ۹ گانه آزمون SCL-90R از ۳۹/۱٪ تا ۳/۲٪ متفاوت بوده است (جدول شماره ۲).

حداکثر ۴ می‌باشد، طبق دستورالعمل آزمون، نمرات بالاتر از ۲ برای تعیین افراد آسیب‌پذیر در نظر گرفته شد. ملاک GSI حاصل تقسیم مجموع نمرات ۹۰ سؤال به ۹۰ بود. پرسشنامه آزمون توسط خود فرد پر شده و زمان اجرای آن حدود ۱۵ دقیقه بود که طی آن، آزمودنی حالات خود را در یک هفته گذشته مورد ارزشیابی قرار می‌داد (۸).

ابتدا استفاده از پرسشنامه‌ها مورد تأیید واحد تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش استان قرار گرفت و پس از اخذ معرفی نامه جهت مدارس، بین دانش آموزان توزیع شد که پس از توضیح ابتدایی به پر کردن آنها می‌پرداختند. از شرکت

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانش‌آموزان دختر و پسر شرکت کننده در آزمون در شهر رشت

بر اساس گروه سنی

گروه سنی (سال)	جنس	دختر تعداد (درصد)	پسر تعداد (درصد)	جمع تعداد (درصد)
۱۴-۱۵		۸۹ (۵۵/۶)	۷۱ (۴۴/۳)	۱۶۰ (۲۸/۷)
۱۶-۱۷		۱۴۶ (۴۳/۹)	۱۸۶ (۵۶/۱)	۳۳۲ (۵۹/۶)
بالاتر از ۱۷		۲۷ (۴۱/۵)	۳۸ (۵۸/۵)	۶۵ (۱۱/۶)
جمع		۲۶۲ (۴۷)	۲۹۵ (۵۳)	۵۵۷ (۱۰۰)

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی مطلق و نسبی ملاکهای آزمون SCL90R در دانش‌آموزان شرکت کننده در شهر رشت

GSI	توس مرضی	شکایات جسمانی	روانپریشی	وسواس و اجبار	اضطراب	افسردگی	پر خاشکری	حساسیت بین فردی	الکارپارانوئیدی	بیماری
تعداد	۱۸	۴۳	۶۵	۶۶	۷۴	۹۰	۹۲	۹۸	۲۱۸	۵۵۷
درصد	۳/۲	۷/۷	۱۱/۶	۱۱/۸	۱۳/۳	۱۶/۲	۱۶/۵	۱۷/۶	۳۹/۱	۱۰/۵

سیگار و آسیب پذیری نسبت به سوء ظن و شکایت جسمانی، ارتباط معنی دار آماری وجود داشت ($p < 0/05$). ارتباط معنی دار آماری بین مصرف سیگار و جنس نیز وجود داشت ($p < 0/05$). سطح تحصیلات والدین، بعد خانوار و ساختار سرپرستی خانوار، معدل درسی ارتباط معنی دار

در همه موارد بجز موارد شکایات جسمانی، ترس مرضی و روانپریشی، اختلاف معنی دار آماری بین شیوع آسیب شناسی روانی در دو جنس وجود داشت ($p < 0/05$). در بین دانش‌آموزان مورد مطالعه ۶٪ مصرف سیگار داشته که از این میان ۹/۰٪ مصرف مداوم سیگار را ذکر کردند. بین مصرف

آماری با موارد ۹ گانه آزمون GSI نداشتند.

بحث و نتیجه گیری

این بررسی با هدف تعیین آسیب شناسی روانی در دانش آموزان مقطع متوسطه شهر رشت در سال ۱۳۸۰ انجام گرفت.

در این مطالعه شیوع کلی آسیب شناختی روانی در دانش آموزان ۱۰/۵ درصد بدست آمده که از میزان ارائه شده توسط Robert , clifod (۱۵٪) کمتر می باشد. (۴). دلیل احتمالی اختلاف بعلت نوع آزمونهای بکار رفته و تفاوتهای جوامع از نظر قومی و فرهنگی می باشد. شیوع آسیب پذیری به وسواس در این مطالعه ۱۱/۸٪ گزارش شد که از میزان ارائه شده در دانش آموزان ایتالیایی بسیار بالاتر است (۹)، بنظر می رسد که این تفاوت ناشی از اختلاف در جمعیت مورد مطالعه و نوع آزمون بکار گرفته شده باشد. آسیب پذیری نسبت به افسردگی در این مطالعه ۱۶/۲٪ بود که با مطالعه Moilanmen که ۱۷/۷٪ بدست آورده بود، مطابقت دارد (۳). آسیب پذیری به افسردگی در دختران این مطالعه ۲۵/۲٪ بود که با مطالعه کوپرو همکارانش که آسیب پذیری دختران به افسردگی را ۲۰/۷ بدست آوردند، مطابقت نسبی دارد (۱۰). این تفاوت احتمالاً بعلت اختلاف در نوع آزمون بکار رفته می باشد. همچنین آسیب پذیری به افسردگی در مطالعه کوپرو و همکارانش با بالا رفتن سن دختران، افزایش می یافت که در مطالعه ما چنین ارتباطی مشهود نبود. در مطالعه حاضر، ارتباط آماری معنی دار بین افزایش سن و افکار پارانوئیدی مشهود بود که چنین ارتباطی در مطالعات قبلی در دسترس، یافت نشد و نیازمند به بررسی بیشتر در این زمینه است. شیوع آسیب پذیری به افسردگی در دانش آموزان این مطالعه ۱۶/۲٪ بود که با نتایج مطالعه قبلی روی دانش آموزان

بندرعباس (۴۴/۵٪) مطابقت ندارد که بدلیل اختلاف در نوع آزمون بکار رفته می باشد (۵). از طرفی شیوع آسیب پذیری به افسردگی در دانش آموزان شهر رشت با این میزان در دانش آموزان اسلام شهر و شهر ری مطابقت کامل دارد (۶). در مطالعه ما ۶٪ دانش آموزان مصرف گاهگاهی یا مداوم سیگار را داشته اند. ارتباط آماری معنی دار بین مصرف سیگار با آسیب پذیری به افکار پارانوئیدی و شکایات جسمانی وجود داشت که با مطالعات قبلی در این زمینه همخوانی دارد (۵). از طرفی سطح تحصیلات والدین، بعد خانوار و ساختار سرپرستی خانواده با موارد مورد مطالعه ارتباط معنی دار آماری نداشتند که با مطالعه انجام شده توسط موسوی و همکاران مطابقت دارد (۵). نتایج مطالعه مقطعی بر روی ۲۸۵۲ دانش آموز ۶ تا ۱۶ ساله انگلیسی نشان دهنده درجات مختلف افسردگی بود که با عملکرد ضعیف تحصیلی همراهی داشت (۱۱)، در حالیکه در مطالعه ما چنین ارتباطی مشاهده نشد و نیازمند به بررسی بیشتر در این زمینه می باشد.

نتیجه نهایی اینکه بنظر می رسد آسیب شناسی روانی در دانش آموزان مقطع متوسطه شهر رشت وجود داشته باشد. شیوع بیشتر آسیب شناسی روانی ارتباط آماری معنی دار با جنس داشته و بنظر می رسد دختران دانش آموز نسبت به پسران این مطالعه در معرض خطر بیشتری قرار داشته باشند که در صورت بررسی کاملتر با استفاده از متدولوژی تحلیلی می توان آنرا تعمیم داد. با توجه به شیوع بیشتر مصرف سیگار در افراد مذکر و ارتباط آن با آسیب شناسی روانی، توصیه می شود تا شرایطی ایجاد گردد که دانش آموزان، آگاهی لازم را جهت کاهش این عادت مخرب کسب نمایند. نتیجه نهایی اینکه، اگر چه شیوع آسیب شناسی

تشکر و قدردانی

در پایان از کلیه کسانی که در این پژوهش همکاری داشتند و بخصوص اداره کل آموزش و پرورش استان گیلان قدردانی می‌شود.

روانی در دانش آموزان مقطع متوسطه شهر رشت در مطالعه ما، از میزان آن در سایر نقاط جهان کمتر است، بعلاوه اهمیت این موضوع، توصیه می‌شود. توجه بیشتری به بهداشت روانی این نسل مبذول گردد.

منابع

1. Kaplan H, Sadock's B. Synopsis of Psychiatry. 8th ed. Baltimore: Williams and Wilkins, 1998: 42-7.

2. Nancyis Cotton PH. Normal Adolescence. In: Sadock B, Sadock V. Kaplans Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry. 7th ed. Philadelphia: Williams and Wilkins. 2000:2550-7.

۳- احمدی ابهری، سید علی: بررسی سلامت روانی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تهران ورودی ۱۳۷۳ به منظور یافتن معیارهای احتمالی عدم موفقیت تحصیلی پایان نامه دکترای عمومی- دانشگاه علوم پزشکی تهران- ۱۳۷۵.

4. Robert , Clifford , Abram. Prevalence of Psychopathology Among Children and Adolescents. Am J Psychiatry. 1998: 155: 715- 725.

۵- موسوی، سید محمد؛ عدلی، مهرداد؛ نیکویی، پونه: شیوع افسردگی در دانش آموزان ۱۵ تا ۱۷ ساله دبیرستانهای ناحیه بندر عباس در سال ۱۳۷۷. مجله پزشکی هرمزگان، ۱۳۷۸، سال سوم شماره دوم، صص: ۱۹-۱۶.

۶- اسلامی، احمد علی؛ شجاعی زاده، داود؛ کمالی،

پرویز؛ [و دیگران]: بررسی میزان افسردگی و رابطه آن با نگرش فرد نسبت به مذهبی بودن در دانش آموزان سال آخر دبیرستانهای اسلام شهر در سال تحصیلی ۷۶-۷۵. طب و تزکیه، ۱۳۷۸، شماره ۳۴، صص: ۲۹-۳۴.

۷- وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی: گزارش روز جهانی جمعیت. تهران: وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، ۱۳۷۹.

۸- میرزایی، ر؛ ارزیابی پایانی و اعتبار آزمون scl90 در ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران، ۱۳۵۹.

9. Maggini C, Ampulini P. The Parma High School Epidemiological Survey: Oco Symptoms. Acta Psychiatry Scand 2001: 103(6): 441-6.

10. Cooper PJ, Coodyer TON, ucabnidge W. Study of Depression in Adolescence Girl Estimates Of Symptom and Symptom Prevalence. British Journal Of Psychiatry 1993:163:369-374.

11. Fleming JE, Offord DR, Boyle, Michal H. Prevalene of Childhood Adolescent Depression In Community. British J of Psychiatry. 1989:155:647-654.

Prevalence of Psychopathology in High School Students in Rasht

Zarrabi H, Koosha M, Mohtashame Amiri Z, Kiani SA.

Abstract

Adolescence is an important period of human's growth and development. The developmental characteristic of this period can produce many behavioral problems, such as delinquencies, drug abuse and psychiatric problems. Regarding to this fact that young population is expanding rapidly in Iran, control of these problem seems important.

Thus with the aim of detecting the prevalence of psychopathology in high school students in Rasht in 2001, we have done a study. A cross-sectional study was done in 557 high school student with SC190R (Symptom check list 90 revised) questionnaire and appended's.

The results were evaluated with EPI6 soft ware, that indicated prevalence of psychopathology as follows: GSI 10.5%, paranoid- ideation 39.1%, interpersonal sensitivity 17.6%, hostility 16.5%, depression 16.2%, anxiety 13.3%, obsessive-compulsive 11.8%, psychotism 11.6%, somatization 7.7% and phobia 3.2%. There was significant statistical difference between boys and girls paranoid ideation, interpersonal sensitivity, hostility, depression, anxiety, obsessive- compulsive ($P < 0.05$). There was direct relation between smoking and paranoid ideation, somatization obsessive- compulsive and aggression. Also there was direct relation between age and paranoid ideation. There was direct relation between family member and aggression and phobia ($p < 0.05$). There was no relation between subsepts of psychopathology and mothers educational level, family structure and students school average level.

However, we found lower prevalence of psychopathology in our population than other published paper, much attention should be paid to mental health of adolescence.

Keywords: psychopathology / Students